

Dôvodová správa

Všeobecná časť

Zákon o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi, ktorý nahrádza doterajšiu právnu úpravu v zákone č. 255/1998 Z. z. v znení zákona č. 422/2002 Z. z. je predložený do legislatívneho procesu na základe Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2005.

Predkladaný návrh zákona tvorí integrálnu súčasť plnenia záväzkov Slovenskej republiky v súvislosti s jej vstupom do Európskej únie. Návrh zákona uskutočňuje transpozíciu Smernice Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov (ďalej len „smernica“) do právneho poriadku Slovenskej republiky.

Cieľom transpozície smernice je zlepšenie prístupu k možnosti získať odškodnenie za ujmu spôsobenú úmyselným násilným trestným činom, ktorý je spáchaný na území iného členského štátu Európskej únie, ako je členský štát, na území ktorého má poškodený trvalý pobyt. Za týmto účelom sa vytvára mechanizmus podania žiadosti o odškodnenie, ustanovuje sa orgán Slovenskej republiky zodpovedný za rozhodovanie o žiadosti i orgán, ktorý poškodenému občanovi Slovenskej republiky alebo občanovi iného členského štátu EÚ s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky a osobe bez štátnej príslušnosti s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorým bola spôsobená ujma na zdraví na území iného členského štátu EÚ, poskytne pomoc potrebnú na podanie žiadosti o odškodnenie. Systém odškodňovania (hmotnoprávna úprava) sa nemení; novým spôsobom sa upravujú len ustanovenia procesnoprávne.

Návrh zákona vychádza zo zrušovaného zákona č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 422/2002 Z. z., ktorého právna úprava predstavuje základné hmotnoprávne ustanovenia obsiahnuté v návrhu zákona. Niektoré ustanovenia boli na základe doterajších skúseností s uplatňovaním zákona č. 255/1998 Z. z. v znení zákona č. 422/2002 Z. z. v návrhu zákona pozmenené, niektoré ustanovenia boli vypustené a iné zas doplnené. Predkladaný návrh zákona predstavuje kontinuitu v odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi realizovaných Ministerstvom spravodlivosti SR, zlepšuje možnosť poškodeného získať informácie o možnostiach odškodnenia, uľahčuje odškodňovanie ujmy na zdraví spôsobenej na území iného členského štátu, a tým posilňuje postavenie poškodeného v tejto oblasti.

Vzhľadom na skutočnosť, že sa posilňuje procesnoprávne postavenie poškodeného, primárne upravuje procesný postup a k zmenám v hmotnoprávnej úprave nedochádza, nezakladá návrh zákona dodatočné nároky na štátny rozpočet, pracovné sily ani na podnikateľské prostredie.

Vláda Slovenskej republiky svojím uznesením č. 983/2003 zo 14. 10. 2003 uložila ministrom zabezpečiť do príslušných návrhov slovenských všeobecne záväzných právnych predpisov vykonanie transpozície konkrétnych smerníc a rámcových rozhodnutí orgánov Európskych spoločenstiev a Európskej únie, ktoré sú v ich gestorstve, a to v prípade predmetnej smernice do 1. januára 2006.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a rešpektuje aj medzinárodné zmluvy, ktorými je Slovenská republika viazaná.

**Doložka zlučiteľnosti
návrhu zákona s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie**

- 1. Navrhovateľ zákona:** vláda Slovenskej republiky
- 2. Názov návrhu zákona:** zákon o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi
- 3. Záväzky Slovenskej republiky vo vzťahu k Európskym spoločenstvám a Európskej únii:** zo Zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii, z Aktu o podmienkach pristúpenia SR k EÚ Slovenskej republike ako členskému štátu Európskej únie vyplývajú z členstva v EÚ záväzky, ktoré si plní aj transponovaním predmetnej smernice do slovenského práva. Z materiálov o určení gestorstva ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky zodpovedných za transpozíciu smerníc a rámcových rozhodnutí do slovenského práva a z Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2005 vyplýva povinnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky predložiť návrh zákona do legislatívneho procesu.
- 4. Problematika návrhu zákona:**
je upravená v práve Európskych spoločenstiev: Smernica Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov
- 5. Stupeň zlučiteľnosti návrhu zákona s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie:** úplná
- 6. Gestor (spolupracujúce rezorty):** Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
- 7. Účast' expertov pri príprave návrhu zákona a ich stanovisko k zlučiteľnosti návrhu zákona s právom ES/EÚ:** účast' expertov nebola využitá.

**Doložka finančných, ekonomických, environmentálnych vplyvov a vplyvov na
zamestnanosť a podnikateľské prostredie**

1. Návrh zákona nezakladá priame nároky na verejné financie – na odškodnenie podľa zákona nebude právny nárok, maximálna výška odškodnenia zostáva rovnaká s platnou právnou úpravou, jedine sa rozširuje okruh subjektov oprávnených požiadať o odškodnenie, a to v súlade so smernicou na občanov všetkých členských štátov EÚ, pričom podmienka, že ku škode na zdraví musí dôjsť na území SR, zostáva zachovaná.
2. Návrh zákona nebude mať ekonomický dopad na obyvateľov, hospodárenie podnikateľskej sféry a iných právnických osôb.
3. Návrh zákona nebude mať vplyv na životné prostredie.
4. Návrh zákona nebude mať vplyv na zamestnanosť a nevyžiada si zvýšenie počtu zamestnancov.
5. Návrh zákona nebude mať vplyv na podnikateľské prostredie.

Osobitná časť

K § 1:

V samostatnom ustanovení sa upravuje predmet zákona, zavádzajú sa legislatívne skratky „odškodnenie“, „trestný čin“ a „poškodený“, ktoré sú integrálnou súčasťou celého zákona.

K § 2:

Vymedzujú sa základné pojmy zákona, ktorými sú: poškodený, ujma na zdraví, rozhodovací orgán a asistenčný orgán. Potreba zavedenia posledných dvoch uvedených pojmov (asistenčný orgán a rozhodovací orgán) do zákona a ich zákonnej definície vyplýva z povinnosti prevzatia Smernice Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov (ďalej len „Smernica“) do slovenského právneho poriadku prostredníctvom navrhovaného zákona a na nej založenej spolupráce medzi príslušným orgánom členského štátu EÚ, na území ktorého má poškodený, ktorému bola na území iného členského štátu EÚ spôsobená ujma na zdraví, trvalý pobyt, a príslušným orgánom členského štátu EÚ, na území ktorého poškodenému ujma na zdraví v dôsledku trestného činu vznikla.

K § 3:

V súlade so znením Smernice sa musí právo požiadať o odškodnenie vzťahovať nielen na občanov Slovenskej republiky, ale aj na občanov iných členských štátov EÚ. Táto úprava vyplýva zo zásady rovnosti občanov EÚ (občanov jednotlivých členských štátov EÚ). Ďalej sa ustanovujú ďalšie dve základné zásady, na ktorých je zákon postavený, a to, že odškodnenie podľa tohto zákona nie je právne vynutiteľné/nárokovateľné a že sa neposkytuje v prípade, ak ujma na zdraví bola poškodenému plne nahradená inak (najmä páchatelom trestného činu).

K § 4:

Definujú sa podkladové náležitosti, ktoré musia byť splnené na to, aby mohol poškodený požiadať o odškodnenie – osobitne právoplatný rozsudok alebo trestný rozkaz.

K § 5:

Ustanovuje sa spôsob výpočtu odškodnenia odkazom na osobitný právny predpis, zároveň sa upravuje postup pri určení výšky odškodnenia v prípade, ak už poškodenému bola poskytnutá určitá finančná suma ako náhrada ujmy na zdraví (napr. páchatelom trestného činu).

K § 6:

Ustanovuje sa maximálna suma, ktorú možno poskytnúť poškodenému ako náhradu ujmy na zdraví podľa tohto zákona vo viazanosti na minimálnu mzdu určenú osobitným právnym predpisom. Zároveň sa ustanovuje, že ak bola ujma na zdraví spôsobená trestným činom znásilnenia alebo sexuálneho násillia, odškodnenie znásilnenia alebo sexuálneho násillia nevylučuje poskytnutie odškodnenia za inú ujmu na zdraví spôsobenú poškodenému tým istým trestným činom. Jedná sa o špecifický postup prípustný len pri týchto dvoch trestných činoch, pri ktorých sa zasahuje nielen do práva na ochranu života a zdravia, ale porušuje sa aj právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti.

K § 7:

Určujú sa kritériá, na ktoré sa prihliada pri výpočte odškodnenia.

K § 8 a 9:

Upravuje sa spôsob, akým sa žiada o odškodnenie – písomná žiadosť a prílohy, ktoré musia byť k nej priložené. V súlade so znením smernice i v záujme zjednodušenia podávania žiadostí o odškodnenie sa navrhuje vydanie jednotného tlačiva na podávanie žiadostí a to aj v kontexte cezhraničnej spolupráce medzi členskými štátmi EÚ pri podávaní žiadosti o odškodnenie za ujmu na zdraví spôsobenú v inom členskom štáte ako je štát, v ktorom má poškodený trvalý pobyt. Tlačivo žiadosti (formulár) vydá Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky a bude k dispozícii na MS SR i na internetovej stránke MS SR. Tlačivo bude vydané po jeho zverejnení orgánmi EÚ v súlade s článkom 14 smernice.

Ďalej sa ustanovuje orgán Slovenskej republiky, ktorý rozhoduje o žiadostiach o odškodnenie – Ministerstvo spravodlivosti SR a lehoty, v ktorých musí byť žiadosť podaná, aby sa na ňu ex lege prihliadalo. Rovnako sa stanovuje lehota, v ktorej je Ministerstvo spravodlivosti SR povinné o žiadosti rozhodnúť.

K § 10:

Pracovníci Ministerstva spravodlivosti SR v súvislosti s posudzovaním žiadosti o odškodnenie majú právo požadovať od orgánov činných v trestnom konaní súčinnosť. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné im súčinnosť poskytnúť.

K § 11 až 15:

Ustanovenia § 11 až 15 sú kľúčové pre prevzatie smernice do právneho poriadku Slovenskej republiky. Smernica má za cieľ uľahčiť komunikáciu medzi členskými štátmi EÚ v otázke odškodňovania osôb poškodených trestnými činmi a to v tom zmysle, aby poškodený/obeť trestného činu, ktorý je občanom členského štátu EÚ a ktorému bola spôsobená ujma na zdraví v dôsledku trestného činu spáchaného na území iného členského štátu EÚ, než je členský štát, na území ktorého má trvalý pobyt, mohol požiadať o odškodnenie za ujmu na zdraví ten členský štát EÚ, na území ktorého bol trestný čin spáchaný, a to prostredníctvom príslušného orgánu členského štátu EÚ, na území ktorého má trvalý pobyt. Zjednodušene povedané: občanovi EÚ s trvalým pobytom na území členského štátu A je spôsobená ujma na zdraví na území členského štátu B a poškodený môže požiadať členský štát B o odškodnenie prostredníctvom príslušného orgánu členského štátu A. Do tohto procesu tak vstupujú dva orgány: orgán členského štátu A (asistenčný orgán) a orgán členského štátu B, ktorý je príslušný rozhodnúť o žiadosti o odškodnenie (rozhodovací orgán). Za týmto účelom je potrebné ustanoviť v Slovenskej republike tak asistenčný orgán ako aj rozhodovací orgán. V súlade s doterajšou právnou úpravou (zrušovaný zákon č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 422/2002 Z. z.) sa navrhuje, aby rozhodovacím orgánom naďalej zostalo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré sa zároveň stane aj asistenčným orgánom. Asistenčný orgán (ako je definovaný v § 2 písm. d)) bude poskytovať poškodenému pomoc potrebnú na podanie žiadosti o odškodnenie vrátane informácií o podmienkach, za ktorých môže byť odškodnenie poskytnuté, a tlačivá žiadosti o odškodnenie. Poškodený potom prostredníctvom asistenčného orgánu zašle žiadosť a ostatnú dokumentáciu rozhodovaciemu orgánu, v prípade potreby poskytne asistenčný orgán poškodenému aj ďalšiu pomoc potrebnú pre rozhodnutie o žiadosti. Osobitne sa upravuje postup pri vypočutí poškodeného a iných osôb, ktorých výpoveď je pre rozhodnutie o žiadosti potrebná. Obdobná právna úprava je pri postupe Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky ako rozhodovacieho orgánu, pričom rozhodnutie sa zašle na tlačivo, ktorého vzor určí Ministerstvo spravodlivosti SR v súlade s článkom 14 smernice.

V súlade s článkom 2 smernice sa ustanovuje, že odškodnenie vyplátí príslušný orgán toho členského štátu, na území ktorého bol trestný čin spáchaný. Slovenská republika na

základe uvedeného ustanovenia je oprávnená odškodniť len osoby, ktorým bola spôsobená ujma na zdraví v dôsledku trestného činu spáchaného na jej území.

V § 14 sa upravuje jazykový režim pri žiadostiach podaných podľa § 11 a 12 a v § 15 sa zakotvuje bezplatnosť služieb a pomoci, ktoré poskytuje asistenčný orgán Slovenskej republiky.

K § 16:

Upravuje sa povinnosť poškodeného, ktorému bolo v zmysle tohto zákona poskytnuté odškodnenie, vrátiť náhradu ujmy na zdraví, ktorú získal iným spôsobom ako podľa tohto zákona, a to až do výšky, ktorá mu bola na základe rozhodnutia Ministerstva spravodlivosti SR o odškodnení poskytnutá. Rovnako sa ustanovuje právo štátu domáhať sa splnenia tejto povinnosti zo strany poškodeného i možnosť vzdať sa uplatnenia tohto práva.

K § 17:

Orgány činné v trestnom konaní budú naďalej povinné poskytnúť poškodenému, ktorému bola spôsobená trestným činom ujma na zdraví, informácie o možnosti požiadať o odškodnenie podľa tohto zákona.

Za účelom zlepšenia informovanosti verejnosti o možnosti získať odškodnenie podľa tohto zákona a o jeho podmienkach sa zároveň zakotvuje povinnosť Ministerstva spravodlivosti SR zverejniť informácie o podmienkach na získanie odškodnenia na svojej internetovej stránke (www.justice.gov.sk).

K § 18:

V súlade s Legislatívnymi pravidlami vlády Slovenskej republiky sa do zákona vkladá transpozičný odkaz.

K § 19:

Zrušuje sa doterajšia právna úprava odškodňovania osôb poškodených násilnými trestnými činmi v zákone č. 255/1998 Z. z. v znení zákona č. 422/2002 Z. z.

K § 20:

Vzhľadom na dĺžku legislatívneho procesu sa navrhuje najskoršie možná účinnosť zákona.